

Масюк Ю.В., Иванченко В.В.

Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАСЧЕТА ТОЧКИ БЕЗУБЫТОЧНОСТИ

Аннотация

Исследованы теоретические основы понятия безубыточности. Рассмотрены практические рекомендации для достижения безубыточной деятельности и эффективной работы предприятия. В статье можно узнать: что такое точка безубыточности, предельные издержки, предельный доход и другие экономические понятия. Разработаны предложения для оптимизации работы предприятия. Также, предоставлены основные формулы для расчета точки безубыточности.

Ключевые слова: точка безубыточности, предельные издержки, предельный доход, прибыль, постоянные затраты, переменные затраты, выручка.

Masuk Y.V., Ivanchenko V.V.

Dnepropetrovsk State Agrarian University and Economics

THEORETICAL BASIS OF THE CALCULATION OF BREAK-EVEN POINT

Summary

The theoretical basis of the concept of break-even. We consider the practical recommendations in order to achieve break-even operation and efficient operation of the enterprise. The article can be found: what is the break-even point, the marginal cost, marginal revenue and other economic concepts. Proposals to optimize enterprise performance. Also, given the basic formulas for calculating the break-even point.

Keywords: break-even point, the marginal cost, marginal revenue, profit, fixed costs, variable costs, revenues.

УДК 65.011

ЕТАПИ АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Мельничук І.І., Заморозна К.О.

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

У статті досліджено етапи аналізу виробничих запасів. Систематизовано показники, які застосовуються для його проведення. Запропоновано етапи аналізу виробничих запасів для ПрАТ «Хмельницька макаронна фабрика». Розраховано показники ефективності використання запасів досліджуваного підприємства.

Ключові слова: виробничі запаси, аналіз, ефективність використання, матеріаломісткість, етапи аналізу.

Постановка проблеми. Складні економічні умови господарювання вимагають від підприємств пошуку різних альтернатив, які направлені на покращення результативних показників діяльності. В основу таких альтернатив покладено ефективні рішення, що дозволяють оптимізувати показники, процеси, і в кінцевому підсумку позитивно позначатися на діяльності суб'єкта. У основі зазначених рішень лежить аналіз, результати якого залежать від ряду факторів, які важливо враховувати на різних етапах його організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання аналізу виробничих запасів не є новими і постійно розглядаються науковцями у різного роду публікаціях [2-4; 7]. В окрему групу досліджень варто виділити дисертаційні роботи, у яких аналіз виробничих запасів досліджувався на прикладі окремих галузей [1; 5-6; 8].

Враховуючи напрацювання учених та зважаючи, що аналіз виробничих запасів, як і облік даних активів, є досить трудомісткою ді-

лянкою – виникає необхідність систематизації показників їх аналізу в умовах етапізації його проведення.

Метою статті є вивчення етапів аналізу виробничих запасів у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Аналіз, як і будь який процес, вимагає значних заходів організаційного характеру, що мають враховувати можливості підприємства, кінцевий результат проведеного аналізу та ряд галузевих аспектів, що можуть впливати на методику його проведення. Тому, на думку Т.А. Довгої [4], аналітичний процес доцільно уявити у вигляді певної послідовності однорідних за змістом робіт, які дадуть змогу систематизувати та оптимізувати методику, зменшити трудомісткість аналітичних процедур і підвищити одержуваний ефект.

Варто зауважити, що сьогодні економічна література представляє різні підходи щодо кількості та деталізації етапів і напрямів аналізу виробничих запасів підприємства, що вказує на неоднозначність думок науковців.

Як стверджує П.М. Герасим [3], є багато варіантів різних методик проведення аналізу використання виробничих запасів, у яких пропонуються різноманітні показники і фактори, які впливають на них. Тому, на думку автора, доцільно проводити експрес-аналіз діяльності підприємства в цілому та всебічний аналіз його виробничих запасів, який здійснюється поступово, по декількох блоках (рис. 1).

При цьому, перший блок охоплює найбільше процедур. Зокрема, в рамках реалізації заходів аналізу використання виробничих запасів передбачено проводити:

- аналіз забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами;
- оцінку ефективності використання виробничих запасів;
- аналіз структури і якості запасів підприємства;
- виявити внутрішньовиробничі резерви економії запасів та оцінити їх вплив на обсяг виробництва.

На підставі результатів аналізу за показниками першого блоку, доцільно застосувати методи математичного моделювання, які дозволять спрогнозувати діяльність підприємства у частині

використання виробничих запасів та побудувати декілька альтернатив.

Реалізація заходів, запропонованих у перших двох блоках, в цілому є достатньою у сучасних умовах господарювання і дозволяє підвищити ефективність використання виробничих запасів. Дана методика має деякі переваги над іншими, оскільки є універсальною й всебічно охоплює аналіз формування виробничих запасів на підприємстві.

Розглядаючи необхідність етапізації аналізу виробничих запасів, в основному науковці відокремлюють шість основних етапів:

- аналіз загального обсягу запасів та їх відповідності потребам виробництва;
- аналіз запасів у днях середньодобового споживання;
- аналіз обіговості виробничих запасів;
- аналіз факторів, що впливають на обсяг та структуру запасів;
- аналіз фінансування запасів та аналіз ефективності управління запасами.

Вивчення змістовного наповнення кожного з запропонованих етапів дозволяє зробити висновок, що відмінність їх від представлених вище є несуттєвою, оскільки показники, які розраховуються на кожному етапі – повторюються.

Зважаючи на зазначене, можна сказати, що перелік етапів економічного аналізу забезпеченості підприємства запасами та ефективності їх використання коливається в певних межах (зазвичай – від трьох до восьми). На їх кількість впливає специфіка діяльності суб'єкта господарювання у цілому та особливості об'єкта аналітичної оцінки. Для ПрАТ «Хмельницька макаронна фабрика», що останнім часом суттєво втратило економічні позиції на ринку макаронних виробів країни та регіону, аналіз виробничих запасів пропонуємо провести за такими етапами (табл. 1).

Для покращення фінансового стану досліджуваного підприємства необхідно у першу чергу проаналізувати забезпеченість підприємства виробничими запасами (з'ясувати їх загальний обсяг за звітний період, для чого використову-

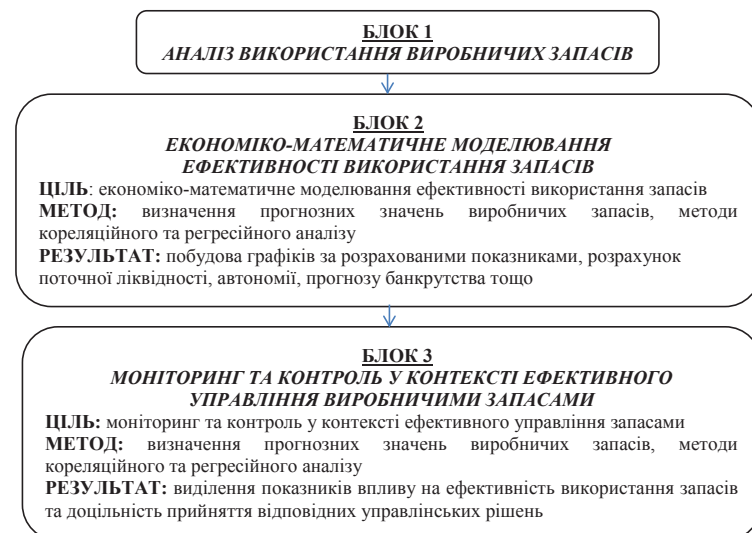

Рис. 1. Концептуальна схема трансфакторного аналізу виробничих запасів

Джерело: [3]

Таблиця 1

Етапи аналізу виробничих запасів ПрАТ «Хмельницька макаронна фабрика»

Етап	Інструментарій	Отримані результати
Аналіз структури виробничих запасів	Вертикального та горизонтального аналізу	Визначення обґрунтованості та ефективності формування замовлень на виробничі запаси
Аналіз забезпеченості підприємства виробничими запасами	Метод горизонтального порівняльного аналізу	Оцінка потреби підприємства у виробничих запасах
Аналіз матеріальних витрат на виробництво	Коефіцієнтний метод	Рівень матеріальних витрат на виробництво продукції
Аналіз ефективності використання виробничих запасів підприємства	Коефіцієнтний метод, метод відносних різниць	Аналіз величини факторів, які впливають на ефективність використання виробничих запасів
Оцінка рівня ефективності використання виробничих запасів	Коефіцієнтний метод, метод відносних різниць	Рівень понесених витрат або внаслідок зміни матеріаломісткості
Виявлення внутрішньовиробничих резервів економії виробничих запасів та оцінка їх впливу на обсяг виробництва	Метод базисних підстановок, коефіцієнтний метод	Оцінка впливу ефективності використання виробничих запасів на величину матеріальних затрат

Джерело: [додовнено автором на основі джерела [7]]

ються натуральні, якісні та вартісні показники) та ефективність їх використання (даний аналіз доцільно проводити у двох напрямках: традиційного аналізу абсолютних і відносних показників; якісного, кількісного факторного аналізу).

Порядок розрахунку представлених показників наведено у таблиці 2.

Використовуючи зазначені показники, можна провести оцінку ефективності використання виробничих запасів досліджуваного підприємства (табл. 3)

Розраховані відносні показники оцінки ефективності використання виробничих запасів ПрАТ «Хмельницька макаронна фабрика» за 2014-2015 рр. демонструють, що один оборот виробничих запасів у 2015 р. тривав 9 днів, що свідчить про зменшення тривалості обороту на 4 дні (або 30,77%). На 1 грн. реалізованої продукції у 2015 р. припадало 2,46 коп. виробничих запасів, що є меншим на 1,09 коп. порівняно з 2014 р. Оскільки коефіцієнт завантаження запасів в обороті у 2015 р. зменшився на 1,09 коп., загальна сума економії виробничих запасів склала 224,39 тис. грн. (1,09*20586/100).

При прискоренні оборотності виробничих запасів з обороту вивільняються матеріальні ресурси й джерела їхнього утворення, при уповільненні – в оборот утягуються додаткові кошти. Оскільки оборотність виробничих запасів ПрАТ

«Хмельницька макаронна фабрика» у 2015 р. порівняно з 2014 р. зросла на 44,71% і склала майже 41 раз – можна говорити про вивільнення певної величини матеріальних ресурсів, що свідчить про ефективне використання виробничих запасів.

Однак, розрахунок представлених показників не дозволяє об'єктивно зробити висновок про повну ефективність використання запасів на підприємстві. Тому доцільно здійснити оцінку рівня ефективності використання виробничих запасів. Розраховані показники наведені в таблиці 4.

Як видно з таблиці, збиток на 1 грн. матеріальних витрат зменшився на 0,12 грн. (40,0%), що говорить про суттєве покращення результатів діяльності підприємства. Збільшилась матеріаловіддача на 1,06%, проте – зросла частка матеріальних витрат у собівартості продукції на 6,67%.

Виходячи з даних розрахунку, можна сказати, що частка матеріальних витрат у собівартості виробленої продукції є досить таки значною. Отже, це пояснює те, що підприємству варто намагатися йти інтенсивним шляхом розвитку, скорочуючи витрати матеріалів на виробництво і раціональніше їх використовувати.

Завершальним етапом аналізу виробничих запасів має стати розробка пропозицій щодо підвищення ефективності використання виробничих запасів, заходів щодо прискорення пері-

Таблиця 2

Систематизація показників для аналізу ефективності використання виробничих запасів

Показник	Формула для розрахунку	Умовні позначення	Характеристика
Тривалість обороту виробничих запасів ($T_{об}$)	$T_{об} = \frac{\Phi_{об} * Д}{ЧД}$	$\Phi_{об}$ – середньорічна вартість виробничих запасів;	Характеризує тривалість одного обороту запасів у днях
Коефіцієнт оборотності ($K_{об}$)	$K_{об} = \frac{ЧД}{\Phi_{об}}$	$Д$ – число днів в аналізованому періоді;	Характеризує кількість оборотів виробничих запасів за певний період
Коефіцієнт завантаження запасів в обороті ($K_з$)	$K_з = \frac{\Phi_{об}}{ЧД}$	$ЧД$ – чистий дохід від реалізації продукції	Обернений до коефіцієнту обіговості і характеризує обсяг виробничих запасів, що припадає на 1 грн. реалізованої продукції
Коефіцієнт обіговості (інтенсивності використання) ($K_{оз}$)	$K_{оз} = \frac{С}{З}$	$С$ – собівартість реалізованої продукції;	Вказує скільки разів у середньому поповнювалися виробничі запаси протягом звітного періоду
Коефіцієнт готової продукції ($K_{гп}$)	$K_{гп} = \frac{ЧД}{ГП}$	$ГП$ – готова продукція	Характеризує обсяг доходу, що припадає на 1 грн. готової продукції
Вивільнення запасів ($В$)	$В = \frac{ЧД(T_{об1} - T_{об2})}{Д}$	–	Характеризує величину запасів що вивільнилася (або додаткового залучалася)
Прибуток на гривню матеріальних витрат ($\Pi_{од}$)	$\Pi_{од} = \frac{\Pi}{МВ}$	$МВ$ – матеріальні витрати;	Характеризує величину прибутку на 1 гривню матеріальних витрат підприємства
Частка матеріальних витрат у собівартості продукції ($\mathcal{C}$)	$\mathcal{C} = \frac{МВ}{Св}$	$Св$ – собівартість виробленої продукції	Характеризує величину матеріальних витрат на 1 грн. собівартості виробленої продукції
Матеріаловіддача ($M_{в}$)	$M_{в} = \frac{\sum(K * Ц_{п})}{\sum(K * Ц_{п} * H_{п})}$	K – обсяг випуску продукції;	Характеризує вихід продукції з кожної гривні витрачених матеріальних ресурсів
Матеріаломісткість ($M_{м}$)	$M_{м} = \frac{\sum(K * Ц_{п} * H_{п})}{\sum(K * Ц_{п})}$	$Ц_{п}$ – ціна одиниці n -виду матеріалу за період, що аналізується на одиницю продукції;	Відображає рівень матеріальних витрат на кожну гривню товарної продукції
		$H_{п}$ – норма вирачання n -виду матеріалу на одиницю продукції;	
		$Ц_{п}$ – відпускна ціна одиниці продукції	

Джерело: [складено автором]

оду їх оборотності та оптимізація розмірів на підприємстві.

Висновки і пропозиції. Таким чином, підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що своєчасне оцінювання необхідних витрат і ресурсів дає

можливість обґрунтувати заходи щодо ефективного використання виробничих запасів підприємства. Запропоновані показники можна використовувати для покращення системи управління виробничими запасами на підприємствах.

Таблиця 3

**Відносні показники оцінки ефективності використання виробничих запасів
ПрАТ «Хмельницька макаронна фабрика» за 2014-2015 рр.**

Показник	2014 р.	2015 р.	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Темп росту, %
Середньорічна вартість виробничих запасів, тис. грн.	625,5	505,5	-120	80,82
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	17599	20586	2987	116,97
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	15227	17379	2152	114,13
Виробничі запаси за звітний період, тис. грн.	489	512	23	104,70
Тривалість обороту виробничих запасів ($T_{об}$), дні	13	9	-4	69,23
Коефіцієнт оборотності ($K_{об}$), раз	28,14	40,72	12,58	144,71
Коефіцієнт завантаження запасів в обороті ($K_{з}$), коп.	3,55	2,46	-1,09	69,30
Коефіцієнт обіговості ($K_{об}$), раз	31,14	33,94	2,8	108,99

Джерело: [розраховано автором]

Таблиця 4

**Узагальнюючі показники використання виробничих запасів
ПрАТ «Хмельницька макаронна фабрика» за 2013-2015 рр.**

Показник	2013 р.	2014 р.	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Темп росту, %	2015 р.	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Темп росту, %
Прибуток (збиток) на гривню матеріальних витрат, грн.	0,08	0,30	0,22	375,0	0,18	-0,12	60,0
Загальна собівартість виробленої продукції, тис. грн.	14005	14979	974	106,95	16936	1957	113,06
Частка матеріальних витрат у собівартості продукції, %	0,60	0,60	-	-	0,64	0,04	106,67
Матеріаловіддача, грн.	1,58	1,89	0,31	119,62	1,91	0,02	101,06
Матеріаломісткість, грн.	0,63	0,53	-0,1	84,13	0,52	-0,01	98,11

Джерело: [розраховано автором]

Список літератури:

1. Андрос С. В. Облік і аналіз виробничих запасів на підприємствах кондитерської галузі України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / С. В. Андрос. – Київ, 2010. – 20 с.
2. Багрий К. Л. Особливості аналізу ефективності використання матеріальних запасів підприємства / К. Л. Багрий // Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. – 2010. – Вип. 7 (1). – С. 50-58.
3. Гарасим П. М. Виробничі запаси як технологічний фактор і форма хедж-інвестування (аналітичний аспект) / П. М. Гарасим, Н. О. Лобода, М. П. Гарасим // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. Сільськогосподарські науки. – 2014. – Вип. 22 (2). – С. 75-80.
4. Довга Т. А. Роль та місце аналізу виробничих запасів в системі управління ресурсним потенціалом підприємства / Т. А. Довга / Молодий вчений. – 2015. – № 5 (20). Частина 1. – С. 130-134.
5. Карабаза І. А. Облік і аналіз виробничих запасів (на прикладі гірничо-збагачувальних підприємств): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / І. А. Карабаза. – Київ, 2009. – 22 с.
6. Поплюйко А. М. Облік і аналіз використання виробничих запасів (на прикладі підприємств машинобудування Полтавської області): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / А. М. Поплюйко. – Київ, 2003. – 17 с.
7. Самко М. С. Розробка комплексної методики аналізу виробничих запасів підприємства / М. С. Самко // Управління розвитком. – 2013. – № 12 (152). – С. 59-61
8. Чабанюк О. А. Облік і аналіз виробничих запасів підприємств цукрової промисловості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / О. А. Чабанюк. – Київ, 2013. – 23 с.

Мельничук І.І., Заморозная К.А.

Хмельницький кооперативний торгово-економічний інститут

ЭТАПЫ АНАЛИЗА ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ЗАПАСОВ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Аннотация

В статье исследованы этапы анализа производственных запасов. Систематизированы показатели, которые применяются для его проведения. Предложены этапы анализа производственных запасов для ЧАО «Хмельницкая макаронная фабрика». Рассчитаны показатели эффективности использования запасов исследуемого предприятия.

Ключевые слова: производственные запасы, анализ, эффективность использования, материалоемкость, этапы анализа.

Melnychuk I.I., Zamorozna K.O.

Khmelnytskyi Cooperative Trade and Economic Institute

THE STAGES OF ANALYSIS OF INVENTORIES IN MODERN CONDITIONS

Summary

The article studies the stages of analysis of inventories. Systematized indicators that apply for it. The suggested stages of analysis of inventories for JSC «Khmelnytsky pasta factory». The indexes of efficiency of the use of supplies of the investigated enterprise are expected.

Keywords: inventories, analysis, efficiency, consumption, and stages of analysis.

УДК 338.5

МЕТОДИ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ ДО КОНТРОЛЬОВАНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Мельничук І.І., Коробочка Н.В.

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

У статті описано практику застосування методів трансфертного ціноутворення. Надано загальну характеристику п'яти методів, що регламентовані законодавством. Розглянуто порядок застосування кожного методу на прикладі діючого підприємства. Обґрунтовано можливість (неможливість) їх застосування у конкретних умовах.

Ключові слова: трансфертна ціна, контрольована операція, пов'язана особа, метод, рентабельність.

Постановка проблеми. В умовах економічної кризи суб'єкти господарювання застосовують різні шляхи оптимізації оподаткування прибутку. Особлива увага при цьому надається трансфертному ціноутворенню як механізму, що дозволяє реалізувати можливості розподілу прибутку між пов'язаними організаціями. Саме ціни, за якими здійснюються зовнішньоекономічні операції, є важелем, який впливає на фінансовий результат діяльності підприємства. Оскільки трансфертне ціноутворення може бути використане як інструмент для зниження податкових зобов'язань, доцільно вивчити методи встановлення трансфертних цін з метою визначення можливостей їх застосування вітчизняними суб'єктами, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З часу набуття чинності норм закону в частині трансфертного ціноутворення, все частіше науковці і практики у своїх публікаціях звертають

увагу на недосконалість встановленого механізму та проблеми, які виникають при його застосуванні. Серед останніх напрацювань, в яких розкрито обліковий аспект застосування норм трансфертного ціноутворення, варто виділити роботи І. Більботенко [2], Б. Засадного [4], Н. Рогової [6] та ін. Питання реалізації податкового контролю по операціях з пов'язаними особами розкривають А. Алексєєва [1], Т. Григораш [3], Ф. Ткачик [7].

Вивчаючи напрацювання вітчизняних науковців було виявлено, що в цілому, автори у свої дослідженнях роблять акцент на визначенні сутності трансфертного ціноутворення, окресленні спектру контрольованих операцій та теоретичних засадах застосування методів визначення ціни в умовах використання механізму трансфертного ціноутворення. Проте, поза увагою науковців залишаються практичні аспекти, пов'язані з можливостями (не можливостями) застосування окремих методів.

Метою статті є вивчення особливостей застосування законодавчо-регламентованих методів